

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ І РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ІНКУБАЦІЇ В УКРАЇНІ ЯК ОБ'ЄКТА ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

У статті проаналізовано сучасний стан бізнес-інкубування в Україні; розкрито проблеми розвитку бізнес-інкубаторів в Україні; здійснено порівняльний аналіз таких понять, як: "бізнес-інкубатор", "бізнес-центр", "інноваційний бізнес-інкубатор", "технологічний інкубатор", "інноваційний центр".

Ключові слова: державна політика, інноваційна інфраструктура, бізнес-інкубатор, бізнес-центр, інноваційний бізнес-інкубатор, технологічний інкубатор, інноваційний центр.

I. Вступ

Зміна природи конкуренції потребує принципів перетворень в організації малого та середнього підприємництва, забезпечення ефективного поєднання переваг малого і середнього бізнесу з масштабним виробництвом, організаційною формою якого є бізнес-інкубатори. Надзвичайно актуальною ця проблема є для України в період фінансової кризи. Бізнес-інкубатори можуть стати основним джерелом залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, а також ефективною базою формування інноваційної економіки. Метою створення бізнес-інкубаторів є організація і забезпечення інтенсивного розвитку фінансово здорових суб'єктів підприємницької діяльності, які створюють нові цінності та робочі місця, зміцнюють національну економіку, комерціалізують нові технології та проекти. Тому постає необхідність активізації цього напрямку державної політики та вироблення механізмів розвитку в Україні сучасних методів і форм господарської інтеграції малого і великого бізнесу та підвищення конкурентоспроможності національного виробництва.

Особливості створення інноваційної інфраструктури в Україні розглянуто в працях таких учених, як: А. Амоша, В. Ворона, А. Дегтяр, В. Ільяшенко, А. Немченко, А. Мерзляк, О. Мордвінов, В. Огаренко, М. Пашута, В. Семиноженко, Д. Стеченко, Л. Федулова, В. Чабан, М. Якубовський.

Однак дотепер недостатньо вивченими залишаються питання розробки дієвих та ефективних механізмів державної підтримки та розвитку середніх і малих підприємств в умовах інноваційної економіки. Зокрема, йдеться про такі інструменти, як бізнес-інкубатори.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати сучасний стан бізнес-інкубування в Україні; розкрити проблеми розвитку бізнес-інкубаторів в Україні; здійснити порівняльний аналіз таких понять, як: "бізнес-інкубатор", "бізнес-центр", "інноваційний

бізнес-інкубатор", "технологічний інкубатор", "інноваційний центр".

III. Результати

Бізнес-інкубатор – організаційна структура, метою якої є формування сприятливих умов для стартового розвитку малих підприємств шляхом надання їм певного комплексу послуг і ресурсів. До послуг бізнес-інкубаторів зараховують: оренду площ; технічно-адміністративне обслуговування; консультаційні, економічні, науково-технічні, інвестиційні, навчальні, презентаційні, інформаційні та видавничі послуги, працевлаштування.

У процесі організації бізнес-інкубатора важливим є створення діючої мережі організацій, установ і суб'єктів господарювання різних форм власності, які можуть впливати на економічний розвиток регіону. Об'єднання можна здійснювати по-різному: від пайової участі при створенні бізнес-інкубатора як юридичної особи до участі в консультаційній раді або співробітництві на договірній основі. Партнерами бізнес-інкубаторів можуть бути місцеві органи влади, об'єднання підприємців регіону; банки та інші кредитні установи, наукові установи та вищі навчальні заклади тощо [1, с. 656].

Стрімкий розвиток і бурхливе зростання кількості бізнес-інкубаторів у багатьох країнах світу доводить ефективність використання цієї моделі для вирішення цілого ряду проблем, серед яких можна виділити такі:

- оздоровлення економічної активності підприємств;
- зростання кількості малих підприємств, підвищення їх життєздатності, а отже, розширення оподаткованої бази регіонів та держави;
- найбільш повне використання підприємствами наявних ресурсів, включаючи трудові, виробничі, технологічні, природні та ін.;
- підвищення інноваційної активності бізнесу в цілому, впровадження нових технологій і "ноу-хау";
- створення і зміцнення зв'язків між малим бізнесом та іншими сторонами економіки (великим бізнесом, державним, фінансовим

сектором), а також міжрегіональних і міжнародних зв'язків, що сприяють зміцненню економічних систем;

- зростання зайнятості, рівня життя населення [7, с. 59].

Слід зазначити, що практично в усіх країнах світу інкубатори користуються підтримкою держави, що виконує фінансування програм з розвитку малих форм підприємництва, особливо в науково-технічній сфері.

В Україні нині зареєстровано близько 70 бізнес-інкубаторів. Проте ефективно діючих можна назвати не більше десяти. Попри популярність такого бізнес-напрямку в розвинутих країнах, на вітчизняному ринку він поки що не прижився. Найголовнішим рушієм розвитку бізнес-інкубаторів є держава, але на сьогодні не зроблено жодних реальних кроків, щоб підтримати підприємців-початківців [2].

До реально діючих бізнес-інкубаторів варто зарахувати такі: “Харківські технології”, “Львівський політех”, “Славутицький муніципальний бізнес-інкубатор”, “Білоцерківський бізнес-інкубатор”, бізнес-інкубатор Херсонської торгово-промислової палати та ін. У 1998 р. було створено перше об'єднання українських бізнес-інкубаторів – Асоціацію українських бізнес-інкубаторів і інноваційних центрів (УАБІІЦ). Членами Асоціації є переважно керівники бізнес-інкубаторів, центрів підтримки підприємства й інших громадських організацій. Водночас членами Асоціації є успішні підприємці, науковці, українські та зарубіжні консультанти.

Однак говорити про зрілі форми українських бізнес-інкубаторів ще не доводиться. Незважаючи на офіційну державну підтримку (закріплену Законом України “Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні” від 21.12.2000 р. № 2157-III, Розпорядженням Кабінету Міністрів України “Про сприяння створенню і діяльності бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів” від 17.07.2001 р. № 289-р), ця ідея ще не знайшла широкого застосування і належного розвитку [8, с. 405]. Тому цілком зрозумілим є той факт, що деякі бізнес-інкубатори припинили свою діяльність, а нові поки що майже не з'являються.

На сьогодні можна досить чітко визначити чинники, які перешкоджають ефективному розвитку бізнес-інкубаторів в Україні.

Найважливішим серед них є проблема відсутності правового статусу у бізнес-інкубаторів та мінімуму нормативно-правової бази, яка необхідна для регулювання цих інституційних структур. Законодавчою базою для бізнес-інкубаторів у частині занять інноваційною діяльністю є Закон України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” від 22.03.2012 р. № 4618-VI і “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. № 40-IV. Відповідно до цих законів, вони належать до об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємства. У Постанові Кабіне-

ту Міністрів України “Порядок реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва” від 21.05.2009 р. № 510 законодавчо закріплені поняття “бізнес-центр”, “бізнес-інкубатор”, “інноваційний бізнес-інкубатор”.

Бізнес-центр – організація, яка надає інформаційні, консалтингові, маркетингові та інші послуги суб'єктам малого та середнього підприємства, особам, що мають намір провадити підприємницьку діяльність.

Бізнес-інкубатор – організація, яка надає на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого та середнього підприємства, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння у набутті ними фінансової самостійності.

Інноваційний бізнес-інкубатор – спеціалізований бізнес-інкубатор, у якому створені умови для розроблення і застосування суб'єктами малого та середнього підприємства інноваційних технологій.

Разом з цим, Законом України “Про інноваційну діяльність” визначено, що інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – це підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% його загального обсягу продукції і (або) послуг.

З поняттям “бізнес-інкубатор” деякі вчені у своїх працях ототожнюють такі поняття, як “технологічний інкубатор” та “інноваційний центр”. Проте, на нашу думку, вони мають дещо вужче значення. Технологічний інкубатор – це специфічний структурний підрозділ, який належить до складу технопарку та є ефективним засобом розвитку промисловості й інструментом для стимулювання економічного зростання, особливо в периферійних районах [3, с. 213–220]. Інноваційний центр – це економічна структура, розміщена в межах невеликої ділянки і призначена для малої щойно створеної венчурної компанії [6].

Незважаючи на те, що законодавчо закріплено поняття “бізнес-інкубатор”, практика показала, що державна підтримка інноваційної інфраструктури своєї мети остаточно не досягла, що необхідна більш конкретна державна і регіональна політика щодо забезпечення економіко-правових умов ефективного функціонування як усієї інноваційної інфраструктури, так і бізнес-інкубаторів, зокрема.

Результатом відсутності правового статусу у бізнес-інкубаторів та необхідної нормативно-правової бази є також ускладнення вирішення інших важливих питань, серед яких:

- формування системи преференцій для цих структур на державному та регіональному рівнях;
- формування механізмів регулювання та оцінювання діяльності бізнес-інкубаторів;

– формування механізмів взаємодії зазначених структур з іншими інституційними структурами (власниками приміщень, корпоративним сектором, фінансовими структурами і т.д.).

Наступною за рівнем важливості є проблема фінансування інкубаторів на етапі їх створення і до моменту досягнення ними точки самокупності. Усі заходи фінансової підтримки, що надаються бізнес-інкубаторам з боку держави, не мають регулярного характеру і не узгоджуються з ефективністю їх діяльності та спеціалізацією. Найбільш відчутну допомогу бізнес-інкубаторам надають зазвичай агентства підтримки малого та середнього бізнесу, Асоціація українських бізнесів-інкубаторів і інноваційних центрів (УАБІЦ), фонди підтримки підприємництва та територіальні відділення Торгово-промислової палати України, а також міжнародні організації.

Оскільки основною послугою інкубаторів є надання приміщень, то виникає проблема регулювання нормативно-правових аспектів використання майнових комплексів. Правовий вакуум у частині використання майна промислових підприємств, що перебувають у державній власності, гальмує процес створення інкубаторів на цих площах, а також ускладнює їх подальшу діяльність.

При використанні майнових комплексів таких підприємств виникають проблеми з формуванням ставки орендної плати, яка в цьому разі не може бути гнучкою.

Не менш важливою проблемою розвитку інкубаторів є кваліфікація менеджерів і відсутність на сьогодні структур з підготовки та підвищення їх кваліфікації. Як і ті, що створюються, так і діючі інкубатори потребують консультаційних послуг. Подібні консалтингові компанії неможливо створити в кожному регіоні України, оскільки попит на ці послуги непостійний, тому необхідно сформувати спеціалізовану консалтингову компанію під егідою Національної співпраці бізнесів-інкубаторів і надавати консалтингові послуги при використанні інформаційних технологій.

Також до факторів, які заважають нинішнім інкубаторам розвиватися, слід зарахувати такі: дефіцит кредитних ресурсів і їх завищена вартість, слабкорозвинутий або дорогий венчурний капітал, несприятлива для бізнес-середовища державна політика, брак підтримки інновацій, забюрократизованість, низька поінформованість місцевих керівників про можливості таких структур у розвитку підприємництва регіону, небажання керівників ВНЗ займатися проблемами працевлаштування студентів, застосовуючи методики й технології бізнес-інкубації.

Інтеграція бізнес-інкубаторів в інноваційну інфраструктуру України має особливе значення для їх подальшого розвитку. Сьогодні взаємодія інкубаторів з іншими об'єктами інноваційної інфраструктури має епізодичний характер. Ця

проблема має кілька аспектів, а саме: створення мережі бізнес-інкубаторів України, формування взаємодії інкубаторів з фінансовими інститутами, органами державної влади, корпоративним сектором та науковим комплексом.

Таким чином, державна політика підтримки інкубаторів має бути спрямована на такі заходи:

1. Вирішення питання організаційно-правової форми бізнес-інкубатора як організації, яка експлуатує будівлю і надає послуги підприємству, що підлягає бізнес-інкубуванню, та уніфікація послуг, які ним надаються.

2. Пошук джерел фінансування діяльності самого інкубатора та визначення витрат на його експлуатацію.

3. Формування набору послуг, які повинні надавати малим підприємствам інкубатори залежно від їх спеціалізації.

4. Формулювання критеріїв відбору малих підприємств для бізнес-інкубаторів різної спеціалізації.

5. Розробка підходів для визначення виробничих потужностей інкубатора. Від вирішення цього питання буде залежати ефективність діяльності інкубатора та його вихід на точку самокупності.

6. Сприяння процесу розвитку бізнес-інкубації в Україні як найефективнішого елемента ринкової інфраструктури підтримки і розвитку малого підприємництва під час переходу держави до інноваційної моделі розвитку економіки.

7. Проведення постійного моніторингу стану розвитку інноваційних елементів інфраструктури підтримки малого підприємництва.

8. Визначення основних критеріїв діяльності бізнес-інкубаторів шляхом розробки типового порядку їх роботи в частині базових послуг, які повинні ними надаватися.

9. Розробка критеріїв і процедур сертифікації бізнес-інкубаторів для підвищення якості їх роботи в частині інноваційної діяльності.

10. Забезпечення методичною допомогою місцевих органів влади щодо створення регіональних мереж інноваційних структур [5, с. 40].

IV. Висновки

У статті проаналізовано сучасний стан бізнес-інкубування в Україні. Доведено, що питання формування і подальшого розвитку бізнес-інкубаторів є важливим й актуальним. Проте на сьогодні державна політика не зацікавлена на необхідності виправлення ситуації, що склалася, і, відповідно, багато проблемних питань залишаються без вирішення.

Розкрито проблеми розвитку бізнес-інкубаторів в Україні. Встановлено, що причинами слабого розвитку бізнес-інфраструктури в країні, елементом якої власне і є бізнес-інкубатори, є брак фінансування та недостатня увага з боку держави до забезпечення належних умов для розвитку малих підприємств, відсутність законодавства, яке б регулювало дія-

льність інкубаторів, а також чітка державна політика в цій галузі. У цілому формування і реалізацію державної політики підтримки і розвитку бізнес-інкубаторів, як і усієї інноваційної інфраструктури, повинні забезпечувати органи державної влади і місцевого самоврядування всіх рівнів при взаємодії з науковими, суспільними союзами й об'єднаннями підприємців.

Порівняльний аналіз таких понять, як "бізнес-інкубатор", "бізнес-центр", "інноваційний бізнес-інкубатор", "технологічний інкубатор", "інноваційний центр", показав, що вони не є тотожними, їх визначення чітко закріплені в законодавстві.

Список використаної літератури

1. Анісімова О.М. Особливості формування інноваційної інфраструктури / О.М. Анісімова, О.І. Дідченко // Вісник ЛНАУ: Економіка АПК. – Львів, 2009. – № 16 (2). – С. 655–662.
2. Бізнес-інкубування та венчурний капітал. Міжнародне дослідження співпраці та проблем [Електронний ресурс] // "Аналітичний Центр "Академія". – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua>.
3. Ворона В.В. Програма технологічних інкубаторів Ізраїлю, як вагома підтримка розвитку приватного бізнесу в країні / В.В. Ворона, А.М. Мучник // Економіка і регіон. – 2009. – № 2 (21). – С. 213–220.
4. Дегтяр А.О. Державна політика формування інноваційної інфраструктури підтримки підприємництва / А.О. Дегтяр, М.В. Гончаренко // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 1 (32).
5. Немченко А.Б. Бізнес-інкубатори в сфері сучасної державної підтримки розвитку регіональної інноваційної інфраструктури / А.Б. Немченко, Т.Б. Немченко // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 36–42.
6. Пастушенко М.А. Нові інноваційні форми регіонального розвитку [Електронний ресурс] / М.А. Пастушенко // Теорія та практика державного управління. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-3/doc/3/05.pdf>.
7. Пашкевич М.С. Проблеми та перспективи функціонування середніх та малих підприємств України в умовах інноваційної економіки / М.С. Пашкевич, Ю.В. Колесник // Прометей. – 2011. – Вип. 2 (35). – С. 58–62.
8. Смаковська Ю.М. Інкубація бізнесу як ефективна система підтримки малого підприємства / Ю.М. Смаковська // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2007. – № 606. – С. 402–407.

Стаття надійшла до редакції 10.08.2012.

Коваленко Е.А. Государственная политика поддержки и развития бизнес-инкубации в Украине как объекта инновационной инфраструктуры

В статье проанализировано современное состояние бизнес-инкубирования в Украине; раскрыты проблемы развития бизнес-инкубаторов в Украине; осуществлен сравнительный анализ таких понятий, как: "бизнес-инкубатор", "бизнес-центр", "инновационный бизнес-инкубатор", "технологический инкубатор", "инновационный центр".

Ключевые слова: государственная политика, инновационная инфраструктура, бизнес-инкубатор, бизнес-центр, инновационный бизнес-инкубатор, технологический инкубатор, инновационный центр.

Kovalenko E. Public policy support and development of business incubation in Ukraine as object of innovation infrastructure

It analyzed in the article the current state of business incubation in Ukraine; solved problems of business incubators in Ukraine; accomplished the comparative analysis of such concepts as: "business incubator", "business centre", "innovative business incubator", "technology incubator", "innovation centre".

Key words: public policy, innovation infrastructure, business incubator, business centre, innovative business incubator, technology incubators, innovation centres.